

Ds 2020:12 Registrering av kontantkort, m.m. (JU2020/02095/Å)

Sammanfattning

Journalistförbundet har tagit del av förslagen i Ds 2020:12, "Registrering av kontantkort, m.m.". Journalistförbundets synpunkter på utredningen utgår ifrån vilka konsekvenser förslaget skulle få för journalister i Sverige. Enligt Journalistförbundet har utredningen kraftigt underskattat de negativa effekter som en registreringskyldighet skulle ha på journalisters möjligheter att kommunicera med källor. Enligt Journalistförbundet är det troligt att den proportionalitetsbedömning som gjorts i utredningen skulle lett till en annan slutsats om de negativa konsekvenserna för journalister hade tillmätts större betydelse i utredningen. Mot den bakgrunden avstyrker Journalistförbundet förslaget.

Registreringskyldighet

Enligt utredningen väger de brottsbekämpande myndigheternas behov och nytta av en registreringskyldighet tyngre än de motstående intressen som talar emot en sådan skyldighet. Därför bör det enligt utredningen införas en skyldighet att registrera uppgifter om abonnemang för kontantkort. Journalistförbundet ifrågasätter inte att brottsbekämpande myndigheters arbete i någon mån skulle underlättas om det infördes en registreringskyldighet. Journalistförbundet delar dock inte utredningens slutsats att myndigheternas behov väger tyngre än motstående intressen.

För Journalister är källskyddet en oerhört central del av arbetet. Källskyddet innebär inte bara en rätt för källan till anonymitet, källskyddet innebär också en straffsanktionerad skyldighet för journalisten att inte röja källan. Det är journalisten personligen som riskerar att åtalas för brott mot tystnadsplikten om han eller hon brister i omsorgen om källskyddet. För Journalistförbundets medlemmar är frågan om källskydd därför inte enbart en hederssak. Journalister är ytterst medvetna om behovet av att skydda källor och att slarv på denna punkt kan leda till straffansvar. Källskyddsfrågor och inte minst digitalt källskydd är en fråga som Journalistförbundet kontinuerligt arbetat med under många år. Bland Journalistförbundets medlemmar finns ett särskilt engagemang i frågan. Detta blev tydligt när Journalistförbundet vintern 2020 anordnade ett välbesökt kvällsseminarium om digitalt källskydd i Stockholm.

Den som inte är insatt i hur det journalistiska arbetet ser ut kan lätt få bilden av att en källa lämnar ett tips till redaktionen och att en reporter sedan skriver om tipset utifrån källans uppgifter. Så ser det dock sällan ut. Särskilt i de fall det handlar om allvarliga anklagelser som till exempel korruption eller annan brottslig verksamhet krävs det att tipset följs upp och att det finns flera personer som kan bekräfta uppgifterna. Större granskningar kan ta månader att genomföra och kräva oräkneliga kontakter med flera olika källor. Inte minst för undersökande journalister som arbetar länge med stora granskningar är möjligheten att upprätta snabba och säkra kommunikationsvägar avgörande för att lyckas nå hela vägen fram med ett avslöjande.

Kontantkortsmobiler är ett vanligt sätt för journalister att kommunicera med källor i känsliga frågor. Anledningen är att det är svårt att upptäcka kommunikationen. Enligt utredningen finns det alternativa kontaktvägar för journalister och deras källor. I utredningen står det:

"Sådan kommunikation kan t.ex. ske via olika internetbaserade appar och online-tjänster. De flesta medier har i dag krypterade tjänster där tips kan lämnas och kontakt med så kallade meddelare kan inledas. Vidare kan ett abonnemang registreras på någon annan användas för vissa kontakter."¹

Enligt Journalistförbundet visar detta på utredningens oförståelse inför problemet. De appar som utredningen tar upp är inte fullgoda alternativ till kontantkortsmobilerna. Appar som Signal och Telegram är bra eftersom de gör att innehållet i ett meddelande är krypterat. Det går dock att ta reda på vilka som har kontakt med varandra via apparna. Det går med andra ord att ta reda på vilka en journalist varit i kontakt med via en app och på det sättet lista ut vem som är källan.

Inte heller de tipstjänster som utredningen tar upp kan fylla samma funktion som kontantkortsmobilerna. De tipstjänster som vissa mediehus upprättat bygger på att det går lämna tips med hjälp av krypteringstjänster som Tor. I dessa fall handlar det dock om envägs kommunikation. Källan lämnar uppgifter till redaktionen, men om redaktionen sedan vill ha kontakt med källan krävs det att en annan säker kommunikationsväg upprättas. Tor kan vara ett alternativ för tvåvägs kommunikation. Problemet med Tor är dock att det tekniskt är så komplicerat att det är lätt att en källa som inte är tekniskt bevandrad gör fel, vilket kan leda till att källan röjs. Tor är därför inte ett bra alternativ för de flesta källor. Det är enligt Journalistförbundet förvånande att utredningen påstår att det redan idag finns alternativa kontaktvägar mellan journalister och källor. Om så vore fallet skulle journalister knappast göra sig besväret att förse källor med kontantkortsmobiler.

Utredningen föreslår vidare alternativet att abonnemanget registreras på en annan person än den som ska använda mobiltelefonen. Samtidigt framgår det av den föreslagna regleringen att: "Om en förbetald tjänst som har registrerats enligt 23 a § har överlåtit till någon annan utan att en ny registrering har skett, ska tillhandahållandet av tjänsten avbrytas."² Enligt Journalistförbundet framstår det inte som ett seriöst förslag att hänvisa journalister att använda ett alternativ som förslaget aktivt syftar till att motverka. Journalistförbundet utgår ifrån att regeringen inte betraktar detta som ett realistiskt alternativ.

---

¹ Ds 2020:12 Registrering av kontantkort, m.m. sid 82.

² Lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation § 23 b.

Journalistförbundet kan konstatera att de förslag som utredningen lägger fram som alternativa kontaktvägar inte kommer att fungera för journalister som är förpliktigade att leva upp till de krav som lagen ställer när det gäller källskyddet. För kriminella personer som vill kunna kommunicera med varandra är dock de alternativ som utredningen lägger fram gångbara. Innehållet i deras kommunikation kan skyddas genom appar som Signal och Telegram. Mobiltelefoner registrerade på fel personer kan användas för att polisen inte ska kunna se vilka som kommunicerar med varandra. Att det finns effektiva alternativ för kriminella personer som vill runda den föreslagna lagstiftningen talar dock snarare emot att införa den.

I Sverige har vi en tradition av att värna våra grundlagsskyddade principer som meddelarfriheten. När frågan ställd på sin spets, som i detta fall, händer det dock allt oftare att lagstiftaren ser mellan fingrarna när journalisters rättigheter får stryka på foten. Att som i detta fall införa en ny reglering och påstå att det inte påverkar journalister nämnvärt är enligt Journalistförbundet inte trovärdigt. Enligt Journalistförbundet är utredningens proportionalitetsavvägning gjord utifrån felaktiga premisser. Om de negativa konsekvenserna för källskyddet och meddelarfriheten hade vägts in på ett riktigt sätt hade utredningen landat i en annan slutsats, nämligen att de negativa konsekvenserna av förslaget överväger de fördelar som förslaget kan ge för de brottsbekämpande myndigheterna. Mot den bakgrunden avstyrker Journalistförbundet förslaget.

*Ulrika Hyllert
Förbundsordförande
Journalistförbundet*